

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

POLITIKAS ZIŅOJUMS

GreenHeritage

Zaļais mantojums

Klimata pārmaiņu ietekme uz
nemateriālo kultūras mantojumu

Rīga, 2025. gada marts

SATURS

1

Projekts "Zaļais mantojums"

2

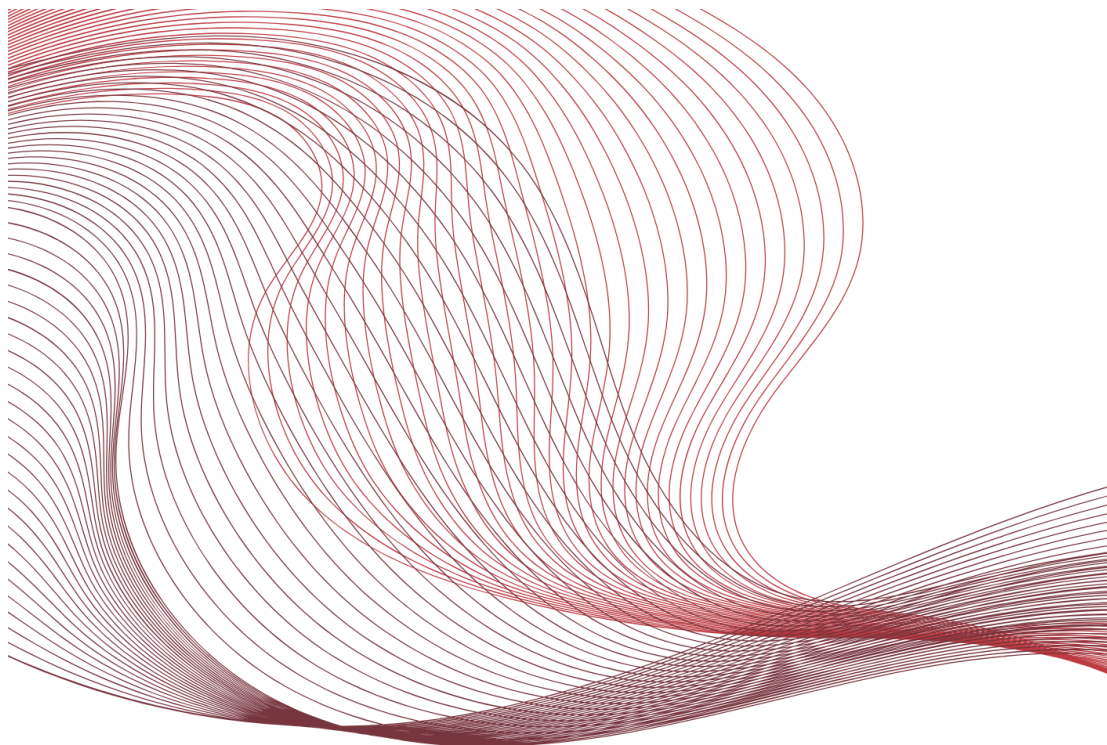
Nemateriālā kultūras mantojuma
aizsardzības nozīme klimata pārmaiņās:
piemērizpēte

3

Mērķauditorija

4

Ieteikumi

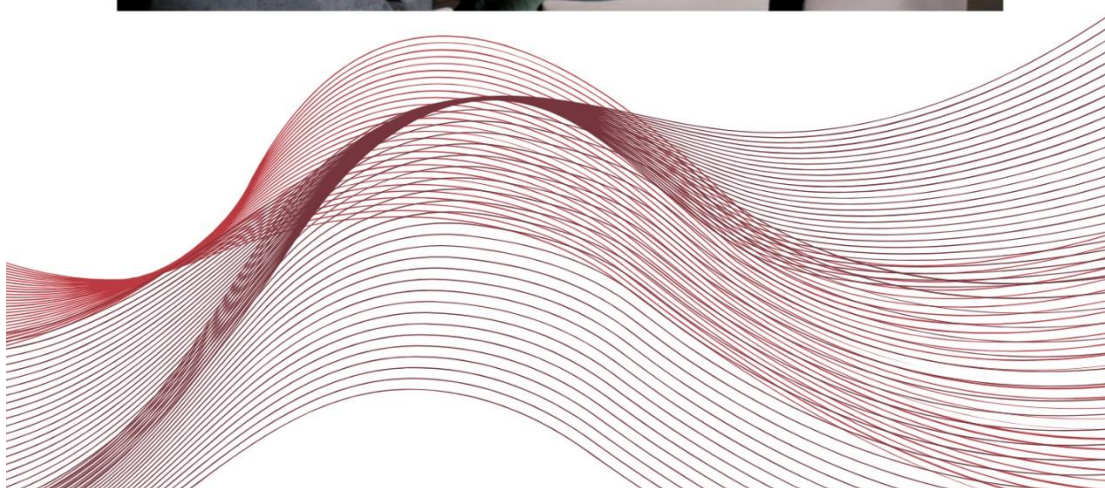
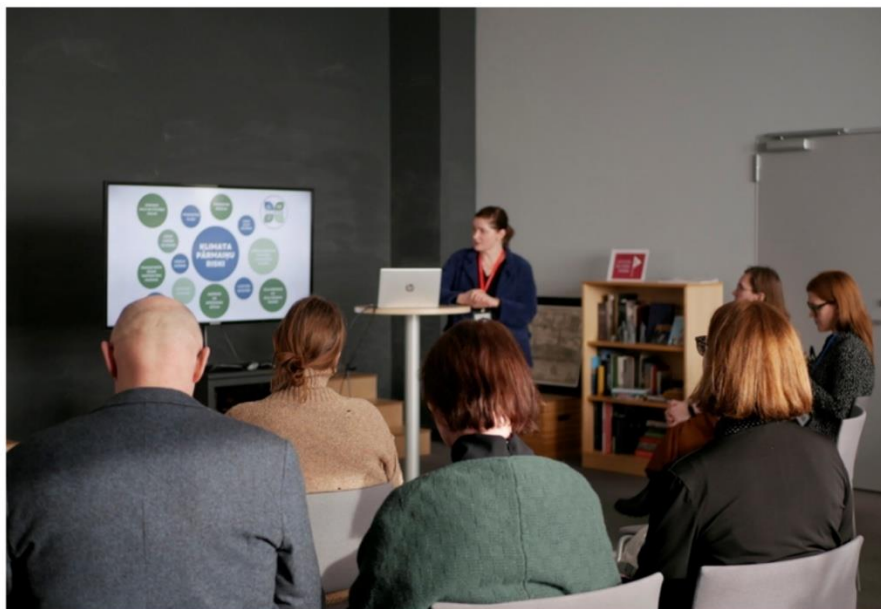
1 - PROJEKTS ZAĻAIS MANTOJUMS

2022. gada decembrī uzsāktā Eiropas mēroga projekta “GreenHeritage” mērķis ir **izstrādāt holistisku, inovatīvu un iekļaujošu pieeju, lai mazinātu klimata pārmaiņu tiešās un netiešās ietekmes uz nemateriālo kultūras mantojumu**. Projektā tiek meklēti inovatīvi rīki un metodoloģijas, kas spēj veicināt adaptīvas un sistēmiskas pieejas, lai apzinātu klimata pārmaiņu ietekmes un pielāgošanās stratēģijas tām. Projekts aktualizē klimata pārmaiņu tiešās un netiešās ietekmes uz Eiropas nemateriālo kultūras mantojumu un tā dažādajiem aspektiem.

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība programmā “Erasmus+”. **Piecās Eiropas valstīs (Beļģijā, Grieķijā, Itālijā, Latvijā, Spānijā)** projektu īsteno šāds konsorcijs: CNR – Consiglio Nazionale delle Ricerche (IT); CUEBC – Centro Universitario Europeo per i Beni Culturali (IT); CMCC – Fondazione Centro Euromediterraneo sui Cambiamenti Climatici (IT); FSMLR – Fundación Santa María la Real del Patrimonio Histórico (ES); ReadLab P.C. – Pētniecības, inovāciju un attīstības laboratorija (GR); LU LFMI – Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts (LV); UAEGEAN – Egejas jūras reģiona universitāte (GR); ReadLab Brussels (BE), ELORIS S.A. – Ziemeļeģeānas reģiona pētniecības, izglītības, inovāciju un attīstības uzņēmums (GR); ALLI – Atēnu Mūzizglītības institūts (GR).

1 - PROJEKTS ZAĻAIS MANTOJUMS

Viens no projekta uzdevumiem ir ierosināt un veicināt politikas virzienus, kas ļautu risināt klimata pārmaiņu radītās vajadzības un ko politikas veidotāji varētu ņemt vērā, izstrādājot vai pielāgojot politiku gan valstu, gan Eiropas Savienības līmenī. Lai pievērstos šim uzdevumam, "GreenHeritage" projektā tika sasaukti **pieci politikas apaļie galdi**, kuru rezultātā tiks sagatavoti **pieci politikas ziņojumi** un **apkopojoša rokasgrāmata**, tostarp galvenie projekta secinājumi un ieteikumi politikas izmaiņām.

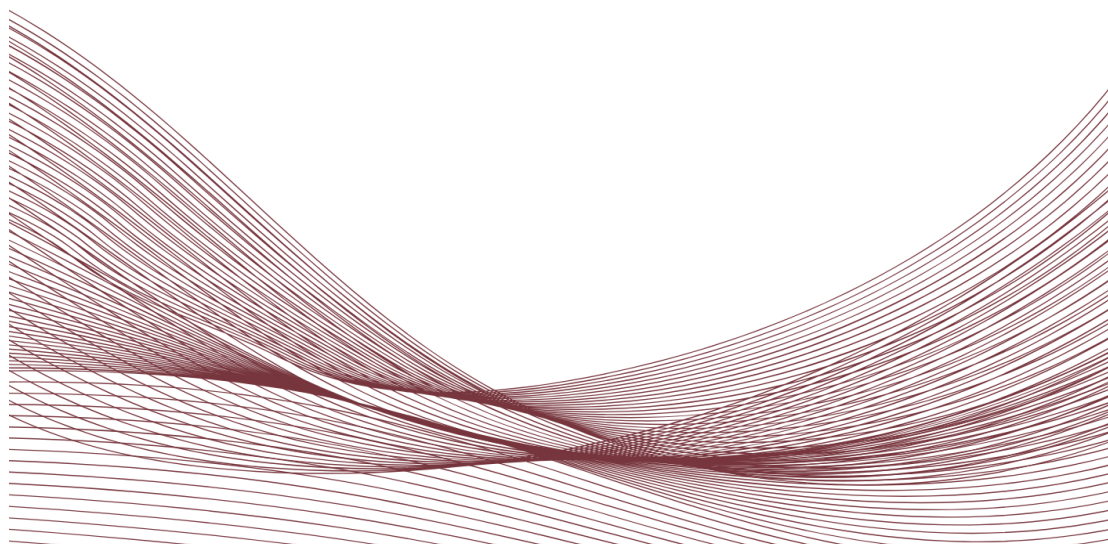

2 - NEMATERIĀLĀ KULTŪRAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBAS NOZĪME KLIMATA PĀRMAIŅĀS: PIEMĒRIZPĒTE

Nemateriālais kultūras mantojums ir būtiska kultūras daudzveidības un ilgtspējīgas attīstības sastāvdaļa, kas ietver no paaudzes paaudzē nodotas paražas, spēles un mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes. Atšķirībā no materiālā kultūras mantojuma nemateriālais kultūras mantojums ir dinamisks, tas nepārtraukti attīstās un pārveidojas vides, vēstures un sociālo struktūru ietekmē. Tā saglabāšana ir būtiska kultūras identitātei un noturībai, saskaroties ar globālām problēmām, jo īpaši ar klimata pārmaiņām, kas, mainot ierastos laikapstākļus, bioloģisko daudzveidību un zemes izmantojumu, apdraud to kultūras prakšu un zināšanu sistēmu izdzīvošanu, kuras ir attīstījušās harmonijā ar šo vidi.

Lai padziļinātu analīzi par mijiedarbību starp klimata pārmaiņām un nemateriālo kultūras mantojumu un ierosinātu pasākumus tā aizsardzībai mainīgajā klimatā, ieinteresētās puses ar daudzveidīgu ekspertīzi un pieredzi pulcējās **Rīgā 2025. gada 6. un 7. martā politikas apaļā galda diskusijā, ko projektā "GreenHeritage" organizēja Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts**. Diskusijas rezultātā sadarbības veicināšanai šajā jautājumā tika izstrādāti ieteikumi, kas ietverti šai politikas ziņojumā.

Politikas apaļā galda diskusijā tika apspriesta klimata pārmaiņu ietekme uz **konkrētām nemateriālā kultūras mantojuma izpausmēm Latvijā un ārpus tās, kā arī iespējamie pielāgošanās pasākumi**.

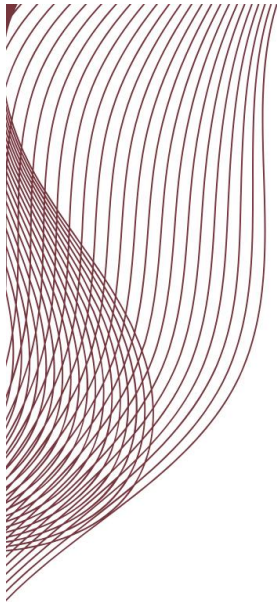

2 - NEMATERIĀLĀ KULTŪRAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBAS NOZĪME KLIMATA PĀRMAIŅĀS: PIEMĒRIZPĒTE

Prezentācijas un sarunas bija veltītas Latvijas gadījuma pētījumam “Nēģu ķeršanas un apstrādes prasmes Carnikavā” (CS11). Carnikavā, kas atrodas Gaujas grīvā, nēģu un lašu zvejai ir bijusi liela nozīme tās ekonomiskajā attīstībā, vietējo zvejniecības tradīciju, specifiskās leksikas un ticējumu attīstībā. Šīs specializācijas dēļ Carnikava vismaz kopš 20. gadsimta sākuma tiek uzskatīta par Latvijas nēģu galvaspilsētu. 21. gadsimtā, apzinoties šo tradicionālo prasmju un zināšanu vērtību, vietējā kopiena un pašvaldība ir veicinājusi šo tradīciju saglabāšanu un atpazīstamību.

Nēģu zvejas tradīcijas ir tieši saistītas ar šīs sugas populācijas ilgtspējību. Apzinot klimata pārmaiņu ietekmi, ir identificētas šādas savstarpēji saistītas problēmas:

2 - NEMATERIĀLĀ KULTŪRAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBAS NOZĪME KLIMATA PĀRMAIŅĀS: PIEMĒRIZPĒTE

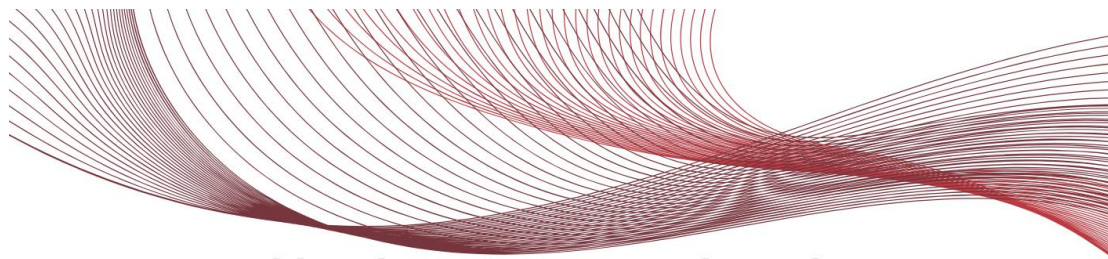
1) Sezonāls jūras ledus zudums, kas ir aktuāla problēma, kura tika identificēta intervijās ar vietējo kopienu.

2) Izmaiņas dzīvnieku sugu izplatībā un uzvedībā. Sezonālā jūras ledus izzušanas rezultātā pelēkie roņi (*Halichoerus grypus*) Rīgas jūras līcī uzturas visu gadu, tostarp nēģu zvejas sezonas laikā. Roņi ir pielāgojušies, barojoties ar tiklos nozvejotajiem nēģiem. Lai gan roņu uzvedība pašlaik ietekmē nēģu zvejas tradīcijas, tā būtiski neietekmē kopējo nēģu populāciju.

3) Izmaiņas sala un atkušņa ciklos būtiski kavē un ierobežo nēģu zveju. Sezona ir mainījusies par diviem mēnešiem, un laikapstākļu prognozēšanas metodes, uz kurām reiz paļāvās zvejnieki, vairs neatbilst realitātei. Biologi uzskata, ka šie izmainītie sala un atkušņa cikli, kā arī pavasara palu sezonas agrākais sākums un šo elementu ietekme uz nēģu migrāciju uz nārsta periodam nepiemērotām vietām ir viens no nopietnākajiem nēģu populācijas apdraudējumiem.

4) Gaisa temperatūras paaugstināšanās un ūdens tūrisma sezonas pagarināšanās arī var ietekmēt nēģu migrāciju.

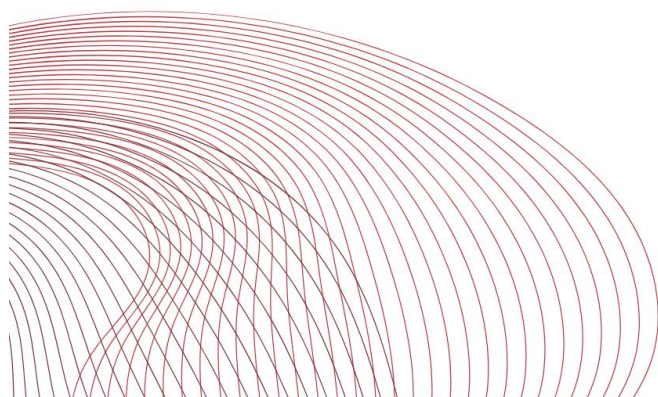

2 - NEMATERIĀLĀ KULTŪRAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBAS NOZĪME KLIMATA PĀRMAIŅĀS: PIEMĒRIZPĒTE

Pēc nēģu piemēra izzināšanas sekoja **moderēta apaļā galda diskusija**. Piektajā politikas apaļā galda diskusijā par klimata pārmaiņu un nemateriālā kultūras mantojuma saikni un konkrētu ieteikumu apkopošanu piedalījās **25 dalībnieki**, kas pārstāvēja dažādas jomas: valsts un pašvaldību institūciju pārstāvji, zinātnieki un pētniecisko institūciju pārstāvji, uzņēmējdarbības sektora pārstāvji un pilsoniskās sabiedrības un vietējās kopienas pārstāvji.

Dalībnieki diskutēja par iespējamām iniciatīvām, lai aizsargātu tradīcijas, zināšanas un svētkus mainīgā klimata apstākļos. Diskusijas rezultātā tika formulēti **16 ieteikumi**, kas sagrupēti četrās tematiskās grupās: 1) ieinteresēto pušu sadarbība un politikas veidošana, 2) stratēģiska rīcība pielāgošanās jomā, 3) izpratnes veicināšana, 4) izglītība.

3 – MĒRĶAUDITORIJA

Ieteikumi paredzēti izmantošanai lēmumu pieņemšanas procesos šajā jomā vietējā, valsts un Eiropas līmenī. Tomēr politikas ziņojums var būt paredzēts arī plašākai auditorijai, lai palielinātu informētību par nepieciešamību veicināt rīcību klimata pārmaiņu un nemateriālā kultūras mantojuma jomā, tostarp izglītības jomas pārstāvjiem, zinātniekiem un pētniecisko institūciju pārstāvjiem, uzņēmējiem un sabiedrībai kopumā.

Politikas apaļā galda diskusija un tās rezultātā izstrādātie ieteikumi uzsvēra augšupēju un kopienas virzītu iniciatīvu, integrētu un daudznozaru stratēģiju un pasākumu nozīmi, apvienojumā ar informētības veicināšanas pasākumiem, izglītības programmām un politikas veidotāju vadošo lomu, apliecinot **sadarbības un saskaņotu centienu** nozīmi ilgtspējīgai un klimatnoturīgai nemateriālā kultūras mantojuma pārvaldībai.

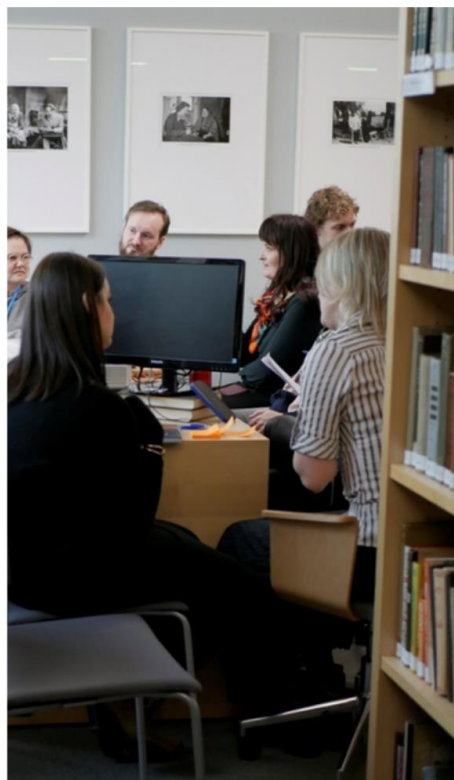

4 – IETEIKUMI

Turpinājumā sniegto **16 ieteikumu** mērķis ir noteikt un veicināt konkrētas stratēģijas un darbības nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzībai mainīgā klimata apstākļos. Tie iedalāmi **četrās grupās**:

leinteresēto pušu sadarbība un politikas veidošana

- 1 Aktīvi iesaistīt vietējās kopienas stratēģiskās plānošanas un sabiedriskās apspriešanas procesos.** Ņemot vērā, ka nemateriālās kultūras mantojuma kopienas bieži vien pirmās izjūt klimata pārmaiņu ietekmi, šo kopienu pārstāvji jāiesaista politikas veidošanas procesā līdzās vides organizāciju pārstāvjiem un zinātniekiem.
- 2 Stiprināt sadarbību** starp pētniekiem, nemateriālā kultūras mantojuma kopienām un politikas veidotājiem.
- 3 Lai veicinātu kultūras lomas nostiprināšanu kultūras jomā,** ir jānosaka un jāiekļauj kultūras aspekts saistītajās stratēģijās un plānošanas dokumentos.
- 4 Nodrošināt finansējuma** pieejamību nemateriālā kultūras mantojuma pielāgošanas iniciatīvām, jo īpaši Eiropas līmenī.

4 – IETEIKUMI

Stratēgiskā rīcība pielāgošanās jomā

Izstrādāt vietējos rīcības plānus nemateriālā kultūras mantojuma nozarei saskaņā ar valsts stratēģijām.

5

Izmantot esošos klimata pārmaiņu analīzes rīkus un modeļus, lai novērtētu iespējamās riskus un izstrādātu nemateriālās kultūras mantojuma rīcības plānus.

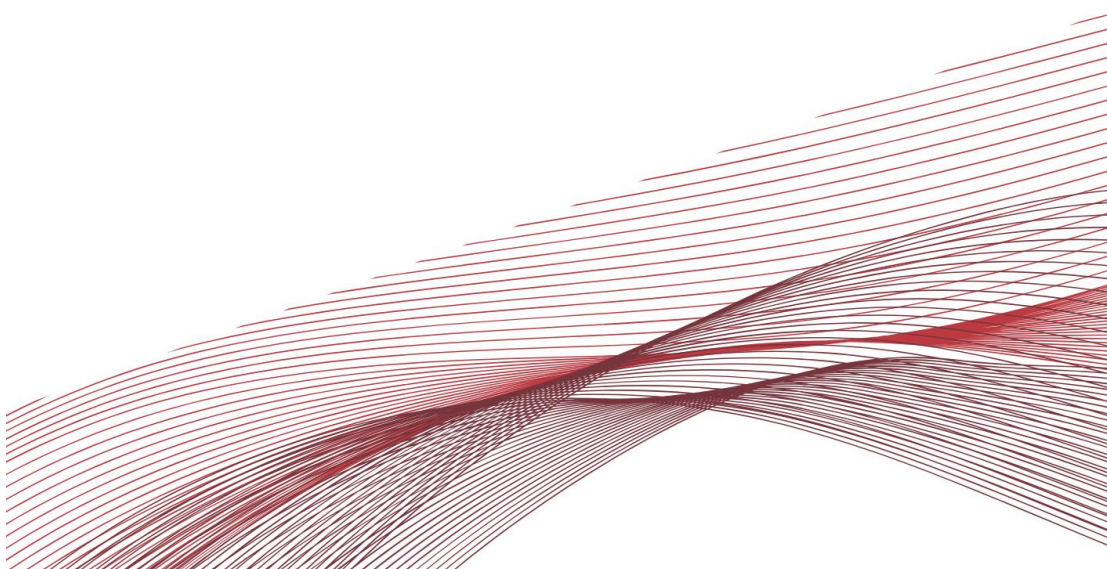
6

Izstrādāt vairākpakāpju pielāgošanās stratēģijas, kas vērstas gan uz esošajiem, gan jaunajiem klimata pārmaiņu riskiem vietējās nemateriālās kultūras mantojuma kopienās.

7

Izstrādāt mērķtiecīgu pielāgošanās taktiku, kas balstīta uz vietējiem klimata pārmaiņu riskiem un integrēta nemateriālās kultūras mantojuma nozares dokumentos.

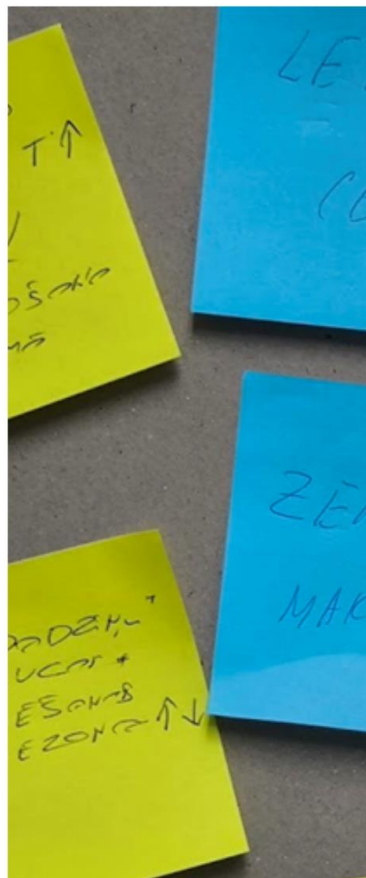
8

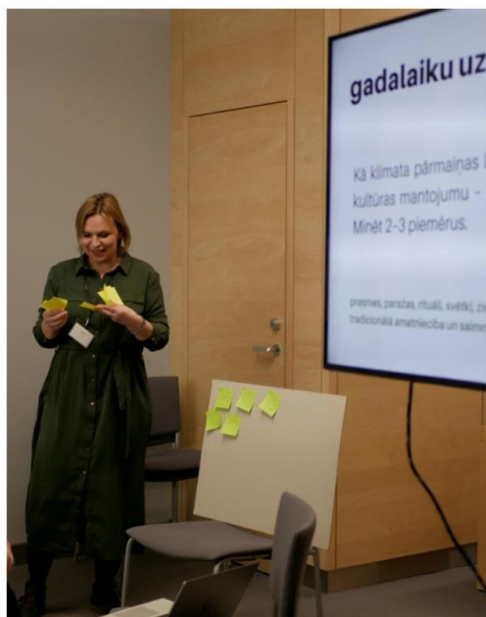
4 – IETEIKUMI

Informētības veicināšana

- 9** Iesaistīt zinātniekus un plašsaziņas līdzekļus ilgtermiņa komunikācijā, lai regulāri skaidrotu klimata pārmaiņas sabiedrībai saprotamā valodā.
- 10** Novērst informācijas trūkumu par nemateriālo kultūras mantojumu un klimata pārmaiņām, īstenojot mērķtiecīgas informētības veicināšanas kampaņas plašai sabiedrībai.
- 11** Stiprināt sabiedriskās domas līderus, kas skaidro nemateriālās kultūras mantojuma un klimata pārmaiņu mijiedarbi.
- 12** Veicināt izpratni par nemateriālās kultūras mantojuma zināšanām, to dokumentēšanu un izplatīšanu, palielinot nemateriālās kultūras mantojuma lomu sabiedrības noturības pret klimata pārmaiņu ietekmi veidošanā.
- 13** Dalīties ar labas prakses piemēriem par nemateriālās kultūras mantojuma un klimata pārmaiņu tēmām un izcelt tos, izmantojot dažādus komunikācijas kanālus.

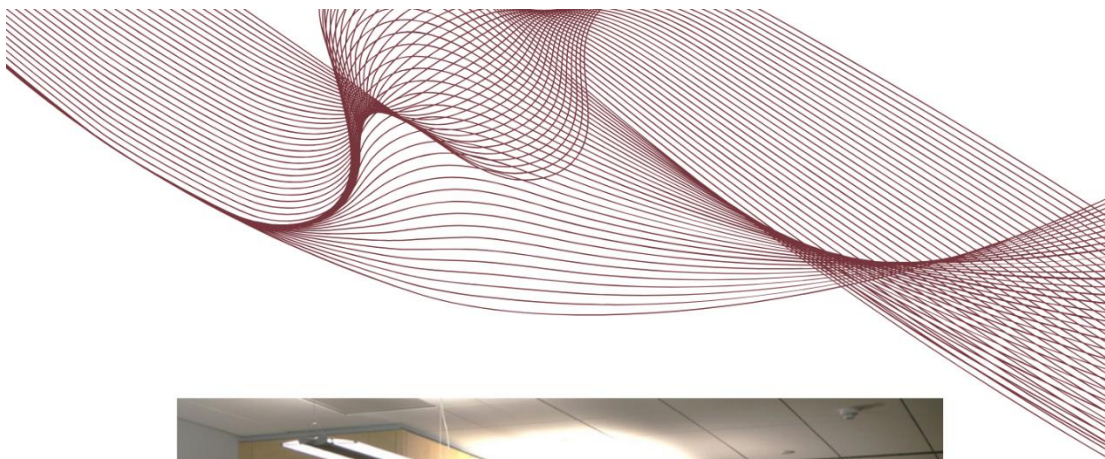

4 – IETEIKUMI

Izglītība

- 14 Integrēt āra izglītības principus skolās,** pievēršot uzmanību nemateriālā kultūras mantojuma un klimata pārmaiņu jautājumiem un nodrošinot praktiskas iemaņas, kas nepieciešamas izturētspējai klimata pārmaiņu laikmetā, balstoties nemateriālās kultūras mantojumā.
- 15 Paplašināt vides tēmas ārpus formālās izglītības** (piemēram, ekoskolu pieeja), lai veicinātu praktisku iesaistišanos nemateriālā kultūras mantojuma apgūvē un pielāgošanos klimata pārmaiņām.
- 16 Sekmēt lēnāku un apzinātāku dzīvesveidu,** izmantojot tradicionālās zināšanas un prasmes kā ierosmju avotu ilgtspējīgiem ikdienas paradumiem.

Paldies!

Foto: Zaiga Pleiko

GreenHeritage Project
www.greenheritage-project.eu
giuseppina.padeletti@cnr.it